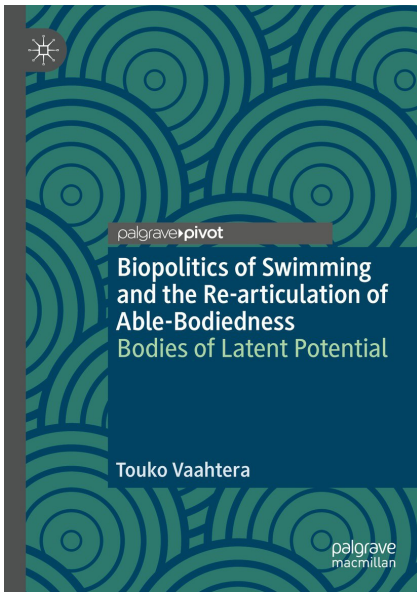

UIMATAIDON BIOPOLITIikka

Paju Kettunen

Vaahtera, Touko (2022) *Biopolitics of Swimming and the Re-Articulation of Able-Bodiedness: Bodies of Latent Potential*. Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland.

Kehollisen pystyvyyden ja kansalaisuuden biopoliittista suhdetta teoretisoiva *Biopolitics of Swimming and the Re-Articulation of Able-Bodiedness* tuo terävää intersektionaalista analyysia ja uudenlaista teoreettista ajattelua pohjoismaiseen teoriakeskusteluun. Teos on Touko Vaahteran artikkeliväitöskirjasta ponnistava teoreettinen ja metodologinen kontribuutio biopoliittista valtaa ja kehollisuutta yhdistävään sekä kotimaiseen että kansainväliseen keskusteluun. Kehollisuutta tarkastellaan teoksessa etenkin kehollisten kyvykkyyksien ja kyvyttömyksien kautta. Crip-teoriaa ja transtutkimusta yhdistäen Vaahtera tarkastelee kiinnostavalla tavalla kehol-

lista kyvykkyyttä ja ableismia suhteessa kulttuuriin käsityksiin norminmukaisista kehoista. Samalla hän politisoii kulttuurista ymmärrystä kehoista ja niiden potentiaalista, ihmisyydestä sekä kansallisesta kuulumisesta. Uimista ja uimataitoa käsittelevän aineiston teoreettisen analyysin avulla hän tarkastelee uimataitoa suhteessa kehollisen kykenevyyden normiin, pohjoismaiseen nationalismiin ja 1900-luvun alkupuoliskon rotuhygieeniseen ajatteluun perustuneeseen kansallispolitiikkaan. Monivivahteinen ja normitietoinen näkökulma laajentaa suomalaisessa arkikeskustelussa epäpoliittisena pidettyä uimataitoa ulottumaan kulttuuriin käsityksiin ihmisen evoluutiobiologisesta kehityksestä, valkoisuusnormista, kansalaisuudesta ja näiden yhteyksistä ableistiseen ja cis-normatiiviseen ymmärrykseen kehollisuudesta.

UIMATAITO KEHON PIILEVÄNÄ POTENTIAALINA JA KANSAKUNNAN TERVEYDEN EDISTÄJÄNÄ

Vaahteran näkökulma uimataitoon ja kehollisuuden rakentuu kehon *piilevän potentiaalin* (*latent potential*) käsitteen ympärille. Piilevän potentiaalin käsitteen avulla teos tarkastelee kehollisuuksia kehollisen kyvykkyyden kehityksessä ja horjuttaa dikotomiaa vammaisten ja kykenevien kehojen välillä. Uimataito kehon potentiaalisena kykyä näyttäytyä alkuperäisenä, piilevänä taitona, joka jokaisen kehon on mahdollista saavuttaa. Vaahtera jäljittää uimataitoa 1900-luvun alun poliittisista teksteistä nykypäivään hyödyntäen Michel Foucault'n genealogiaa sekä crip- ja transtutkimuksen termistöä lainaavaa kehollisen pystyvyyden analyysia. Kehollisen kykeneväisyyden lisäksi uimataitoa tarkastellaan 1900-luvun alun pohjoismaisen väestöpolitiikan valossa, kansalaisuuden ja kansanterveyden kautta. Vuosisadan vaihteen jälkeen yleistynyt poliittinen diskurssi korosti uimataidon merkitystä kansalaistaitona. Samaan tapaan kuin lukutaito, uimataito oli osoitus sivistyksestä, jonka avulla pyrittiin parantamaan suomalaisen väestön terveyttä ja kuntoa. Suomalaisten uimataitoa ryhdyttiin edistämään tietoisesti kansallisen politiikan tasolla, ja sekä sosiaalidemokraatit että oikeistopuolueet puolsivat maanlaajuisen uintiopetuksen järjestämistä. Kansal-

linen uimataidon edistäminen hahmotettiin osana rotuhygieeniseen ajatteluun ja nationalismiin liittyvää projektia, jossa suomalaisuus pyrittiin yhdistämään länsimaisen sivilisaation ideaaliin. Uimataitoon yhdistyi ajatus kansakunnan edistyksestä, sivistyksestä, ja kansalaisvelvollisuuksista, jotka kytkeytyivät lisääntymiseen ja eugeeniseen ajatukseen kansalaisten terveyden ylläpitämisestä.

Uimataidon linkittyminen idealisoituun, terveeseen, vammattomaan ja valkoishoiseen kansalaisuuteen asettuu vastakohtaiseksi rodullistettuun toiseuteen nähden. Tämä tulee näkyväksi ensinnäkin 1900-luvun alun uimataidon kansalliseen edistämiseen liittyvissä teksteissä. Uimataidon edistämistä kansallisena projektina perusteltiin tuolloin Suomessa esimerkiksi vetoamalla ajatukseen suomalaisten kehoista luonnostaan urheiluun sopivina. Toisaalta uimista puollettiin tärkeänä kansalaistaitona turvallisuuden näkökulmasta hukkumisonnettomuuksien ehkäisemiseksi. Samankaltaista kulttuurista diskurssia edustavat esimerkkeinä käytetyt 2010-luvun tekstit, jotka ruotivat maahanmuuttajien käyttäytymistä uimahalleissa. Esimerkkien avulla Vaahtera konkreettisesti osoittaa, miten keskustelu normatiivisesta ja toivottavasta kansalaisuudesta ja kehollisuudesta sulkee ulos valkoisen suomalaisuuden normista poikkeavat kehot ja tavat käyttää julkista tilaa. Huomio kiinnittyy myös uimataitoon liittyvän diskurssin tavoiteorientoituneisuuteen. Uhkakuvaksi muodostuvat epäterveet kansalaiset, ja eronteko valkoisen vammattoman suomalaisuuden ja toiseuden välillä käy ilmi myös 2010-luvun teksteissä.

REPRESSIIVINEN KEHOLLISUUS JA TODELLISUUS

Vaahtera teoretisoi normatiivista kehollisuutta lisäksi kahden hahmottelemansa termin pohjalta. Näistä ensimmäinen on kehon *repressiivinen hypoteesi* (*repressive hypothesis of the body*). Käsite perustuu Foucault'n seksuaalisuuden repressiivisen hypoteesin käsitteeseen ja rakentuu etenkin transkehollisuuksiin ja kykenevyyteen keskittyvään analyysiin pohjaten. Vaahteran keskeinen argumentti on, että repressio tai tukahduttaminen yhdistetään helpommin epänormatiivisiin kehoihin. Vammai-

nen ja/tai transsukupuolinen kehollisuus hahmotuu repressiivisenä ottaen huomioon esimerkiksi mahdollisuudet käyttää julkista tilaa ja toimia yhteiskunnassa. Kehon repressiivisyyden käsitettä tarkastellaan lisäksi yhdessä todellisuuden käsitteen kanssa. Tällöin tavanomaiset kehot hahmotuvat ”todellisempina” kuin kehot, jotka eivät mahdu yhteiskunnan sukupuolittuneisiin ja ableistisiin normeihin. Analyysi kuljettaa ajatusta repressiosta ja todellisuudesta suhteessa näihin normeihin sopeutumattomiin kehoihin. Samalla tiedostetaan, kuinka ableistiset normit vaikuttavat paitsi vammaisiin myös kykeneviin kehoihin. Siten analyysi laajenee myös uimataitoon ja pohdintaan uimataidotomista kehoista osana repressiivistä hypoteesia.

Transihmisten kehojen läsnäolo julkisissa tiloissa haastaa sukupuolittuneita kehollisuuden normeja. Vaahtera politisoi transihmisten kehollisuutta vedoten diskurssiin, jossa transihmisten läpikäymiä kirurgisia ja hormonisiala sukupuolta korjaavia hoitoja kehystää ajatus tuhosta ja uhkista. Tämä tuntuu erityisen ajankohtaiselta translain läpimenon jälkeisessä suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Transihmisten läsnäolo uimahalleissa nousee toistuvasti uutisaiheeksi, mikä on omiaan osoittamaan cis-normatiivisuutta ja ableismia haastavan kehollisuuden teoretisoinnin tarvetta. *Todellisuuden* käsitteen avulla Vaahtera erittelee erilaisia kehollisuuksia ja osoittaa, kuinka todellinen keho assosioituu yhteen kehollisen kyvykkyyden kanssa. Uimataito puolestaan yhdistyy julkisessa diskurssissa ideaaleihin vapaudesta, terveydestä, ja kehon alkuperäisistä ominaisuuksista. Näkökulma uimataidon yhteydestä alkuperäisyyteen laajenee teoksen viimeisessä luvussa ihmisen evoluutiobiologiseen historiaan.

KEHOLLINEN KYVYKKYYS ELÄINMAAILMAAN KUULUMISEN KAUTTA

Kirjan viimeinen luku käsittelee uimista suhteessa ihmisen evoluutiohistoriaan ja normatiiviseen kehollisuuteen. Tähän Vaahtera hyödyntää hahmottelemaansa *kyvykkään kuulumisen* (*able-bodied belonging*) käsitettä. Tekstiesimerkkien avulla kuulumisen käsite suhteutetaan ihmisen kehollisiin kykyihin ja kyvyttömyyksiin. Kehollisen kyvykkyyden

normista poikkeava liikkuminen konkretisoituu esimerkkinä käytetyssä BBC:n dokumentissa turkilaisesta perheestä, jonka jäsenet liikkuvat neljän raajan varassa. Vaahtera argumentoi dokumentin avulla, kuinka neliraajainen liikkuminen haastaa ihmisyden ja aikuisuuden rajoja, ja se hahmotetaan ominaisuutena, joka tulee parantaa. Ihmisyden mielletään vähenevän neliraajaisuuden myötä, ja neliraajaisesti liikkuva ihminen sijoitetaan evoluutiobiologiseen menneisyyteen ja yhteyteen muiden eläinten kanssa. BBC:n dokumentin tapauksessa neliraajainen liikkuminen hahmottuu epäluonnollisuuden kehityksessä, siinä missä kaksiraajainen liikkuminen assosioituu kehitykseen ja valkoisuuteen.

Kontrastina nykymaailman patologisoidulle neliraajaiselle liikkumiselle hahmottuu esihistoriallinen menneisyys ja ihmisen evoluutiobiologinen yhteys eläinmaailmaan. Tätä esitellään yhteydessä uimataittoa käyttäen esimerkkinä artikkelia, joka käsittelee *tiktaaliksi* nimettyä fossiililöydöstä, ensimmäistä esihistoriallista kalaa, joka kykeni liikkumaan maan pinnalla. Tiktaalikin avulla Vaahtera argumentoi, kuinka uudessa ryömiminen ja neljän raajan käyttäminen yhdistää ihmisen evoluutiobiologisen historiansa kautta eläinmaailmaan. Sen sijaan neliraajainen liikkuminen maan pinnalla yhdistyy epänormatiiviseen kehollisuuteen ja eläimellisyyteen. Kehollinen kyvykkyys ja evoluutiobiologinen kuuluminen eläinmaailmaan yhdistyvät kulttuuriseen kuviteltoon Länteen, sivilisaatioon ja valkoisuuteen. Toisaalta samalla epänormatiivinen kehollisuus hahmotetaan eläimellisyyden, dehumanisaation ja rodullistettujen ideoiden kautta, ja näin osoitetaan kulttuuristen ihmisyyksäsitusten sisäinen ristiriitaisuus. Toisin sanoen Vaahtera erit-

telee kulttuurisia diskursseja, joissa uiminen palauttaa kyvykkään, vammattoman kehon neliraajaiseen menneisyyteen ja evoluutiohistoriaan, kun taas maan pinnalla kyvykkyysnormista poikkeava tai siitä poikkeavasti liikkuva keho patologisoidaan vammaiseksi.

Kokonaisuudessaan teos tarjoaa pohjoismaisessa kontekstissa kiinnostavan avauksen ja pohjan kehollisuuden analyysille nimenomaisesti ableismin ja cis-normatiivisuuden kritiikin myötä. Uiminen teoriaa kannattelevana teemana tarjoaa kehollisuuden teoretisoinnille kehysten ja mahdollistaa arkisen mutta perustavanlaatuisella tavalla kehollisuuteen liittyvän aiheen politisoimisen monisyisellä ja perusteellisella otteella. Trans- ja vammaistutkimuksen teoreettisten näkökulmien yhdistäminen pohjoismaisessa kontekstissa on suhteellisen uutta etenkin teoriaa ja metodologiaa painottavassa kirjallisuudessa. Toisaalta biopolitiikka näkökulmana kytkee teoksen pohjoismaisia eugeniikkaprojekteja ja kansalaisuuden ymmärtämistä biovallan kontekstissa käsittelevään kirjallisuuteen. Näin ollen Vaahtera osallistuu jo olemassa olevaan teoreettiseen keskusteluun tuoden siihen kuitenkin uuden näkökulman etenkin transsukupuolisuutta koskevalla teoretisoinnillaan.

Paju Kettunen on väitöskirjatutkija Helsingin yliopiston Sukupuoli, Kulttuuri ja Yhteiskunta -tohtoriohjelmassa. Väitöskirjatutkimuksessaan hän tarkastelee sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden populaaria ymmärrystä suomalaisessa ja saksalaisessa tiedejournalismissa.